

Asia: VN/27731/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen muodostavien säädösten täytäntöönpanemiseksi

Ei lausuttavaa

Ei lausuttavaa -toteaminen

-

Seulonta

Yleiset huomiot seulontamenettelystä

Kirkkohallitus korostaa, että seulontamenettelyn toteuttajien tulee olla erittäin tietoisia perusoikeuksista ja niiden turvaamisesta seulonnan aikana sekä kykeneviä tunnistaa haavoittuvat ryhmät, mahdolliset traumataustat ja muut mielenterveyden haasteet. Kirkkohallitus vaatii seulontaa tekevien koulutukseen panostamista erityisesti siinä, miten ihmisarvoinen, traumaystävällinen ja ihmisoikeuksia kunnioittava seulonta toteutetaan.

Seulonnasta on osattava viestiä kielellä ja tavoin, jota seulonnassa oleva henkilö ymmärtää sekä erityisesti lapset ja vammaiset henkilöt huomioon ottaen. Seulonnan yhteydessä on oltava saatavilla välitön tuki, kuten ensihuolto, sosiaalipsykologinen tuki sekä oikeusneuvonta sitä tarvitseville. Lisäksi Kirkkohallitus painottaa, ettei perheenjäseniä eroteta toisistaan ja heidän psyykkiseen tukeensa ja ympäristön turvallisuuteen kiinnitetään erityistä huomiota.

Seulonnan aikana on vältettävä etnistä tai kulttuurista profilointia. Menettelyn tulee perustua yksilöperusteisiin epäilyihin. Kirkkohallitus pitää tärkeänä, että kansalaisjärjestöjen ja uskonnollisten yhteisöjen edustajat voivat olla seulonnassa olevien tukena. Luvan epäämisestä on voitava valittaa. Seulonnassa olevan on myös voitava valittaa seulonnasta.

Viranomaiset ja tehtävienjako viranomaisten välillä

-

Seulontaviranomaisten toimivaltuudet

-

Seulottavan henkilön läsnäolo seulonnassa

-

Riippumaton perusoikeuksien seurantamekanismi seulontaan ja rajamenettelyyn

Kirkkohallitus tukee esitettyä riippumatonta seurantaa ja korostaa, että seurantaelimen on oltava aidosti riippumaton, jotta toimien non-refoulement-periaatetta noudatetaan ja taataan jokaisen laillinen kohtelu seulontavaiheessa

Henkilötietojen käsittely

Kirkkohallitus näkee tärkeäksi, että henkilötietoja käsitellään aina luottamuksellisesti.

Eurodac-järjestelmä

Eurodac- järjestelmää koskevat muutokset

Biometrisiä tunnisteita kerätessä tulee painottaa lapsen edun ensisijaisuutta sekä varmistaa, että tiedonkeruu tapahtuu eettisesti ja lapsen oikeuksia kunnioittaen. Teknologian ja tietojärjestelmien käyttö ei saa johtaa ihmisarvon loukkaamiseen.

Kansainvälistä suojelua koskevat menettelyt

Yleiset huomiot menettelyistä

Menettelyjen nopeuttaminen ei saa vaarantaa oikeusturvaa.

Menettelyn alkuvaiheet

-

Maksuton oikeudellinen neuvonta / oikeusapu hallintomenettelyssä

Kirkkohallitus näkee maksuttoman oikeudellisen neuvonnan siirtymisen ainoastaan Maahanmuuttoviraston vastuulle kaventavan turvapaikanhakijan oikeusturvaa. On tärkeää taata hakijalle mahdollisuus laadukkaaseen ja maksuttomaan oikeusapuun pelkän oikeudellisen neuvonnan sijaan.

Poikkeukset oikeuteen oleskella Suomen alueella hakemuksen tutkinnan ajan

-

Turvalliset maat

Kirkkohallitus korostaa, että turvallisen alkuperämaan tai turvallisen kolmannen maan käsitteiden soveltaminen ei saa kaventaa yksilöllistä oikeutta saada turvapaikkahakemuksensa perusteellinen ja oikeudenmukainen käsittely. Mikään maa ei ole turvallinen kaikille ihmisryhmille. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien – kuten lasten, naisten, vähemmistöjen ja ihmiskaupan uhrien – kohdalla turvallisuusluokitteluun liittyy merkittäviä riskejä. Suomi voi EU:n vähimmäisvaatimuksia

noudattaessaan valita eettisesti korkeamman linjan ja soveltaa turvallisen maan käsitteitä varoen ja rajatusti, jotta ketään ei palauteta vaaraan.

Muutoksenhaku (valitusajat, valituskiellot ja tuomioistuinten määräajat)

Kirkkohallitus pitää tärkeänä, että turvapaikkamenettelyjen tehokkuus ei saa vaarantaa hakijoiden tosiasiallista oikeusturvaa. Ehdotettu 7 päivän valitusaika tutkittavaksi ottamatta jättämistä tai nopeutettua menettelyä koskevissa päätöksissä on äärimmäisen lyhyt ottaen huomioon hakijoiden haavoittuvan aseman, kielimuurit ja erilaiset ymmärtämisen haasteet sekä usein puutteellisen oikeusavun saatavuuden. Oikeusvaltioperiaatteen ja perustuslain 21 §:n mukainen oikeusturva edellyttää, että valitusajat ovat riittäviä ja että hakijalla on todellinen mahdollisuus valmistella muutoksenhaku. Suomi voi EU:n sääntelyn puitteissa valita pidemmät ja joustavammat määräajat; Kirkkohallitus suosittaa, että tätä harkintamarginaalia käytetään ihmisarvoa ja oikeusturvaa vahvistavalla tavalla.

Euroopan unionin kansalaisten kansainvälisen suojelun hakemukset

-

Turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeus

Turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeutta koskeva muutos

Työnteko-oikeuden saaminen vasta kuuden kuukauden jälkeen entisen kolmen kuukauden sijaan voi lisätä turvapaikanhakijan syrjäytymisen riskiä ja heikentää mielenterveyttä. Varhaisempi työnteko-oikeus tukee ihmisarvoa, jaksamista, ylläpitää ja vahvistaa toimijuutta sekä edistää kotoutumista niiden osalta, jotka saavat oleskeluluvan Suomeen. Työnteko vähentää myös riippuvuutta vastaanottopalveluista.

Pitkään oleskelleiden direktiivin muutos

Pitkään oleskelleiden direktiivin muutos

Pitkään oleskelleiden direktiivin muutoksen toimeenpanossa on tärkeää varmistaa, etteivät oleskeluajan katkeamista koskevat säännökset johda kohtuuttomiin seurauksiin niille, jotka ovat jo juurtuneet Suomeen. Kirkkohallitus pitää tärkeänä, että kotoutumisen jatkuvuutta tukevat seikat, kuten perhesyyt, haavoittuvuus ja yksilölliset elämäntilanteet, huomioidaan poikkeusperusteina. Vakaa ja pitkäaikainen oleskelu edistää sekä yksilöiden hyvinvointia että yhteiskunnan eheyttä, minkä vuoksi Suomi voisi käyttää kansallista harkintaa laajemmin kuin EU:n vähimmäisvaatimukset edellyttävät.

Vastaanotto

Yleiset huomiot liittyen vastaanottoon

-

Vastaanottopalvelujen saaja ja kesto

-

Vastaanottopalvelut (tunnistautuminen, vastaanottoraha, tilapäistä suojelua hakevien terveydenhuolto, vastaanottopalveluista perittävien maksujen takautuva perintä)

Uusi velvoite tunnistautua vastaanottokeskuksessa ei saa johtaa kohtuuttomiin seuraamuksiin, vaan seuraamuksia sovellettaessa tulee huomioida yksilön olosuhteet.

Kirkkohallitus korostaa, että palvelujen tulee olla yhdenvertaisia ja saavutettavia erityisesti tilapäistä suojelua saaville ja haavoittuville ryhmille.

Vastaanottopalvelujen rajoittaminen ja peruuttaminen (alennettu vastaanottoraha, vastaanottopalvelujen peruuttaminen)

Kirkkohallitus painottaa, että rajoitustoimet eivät saa vaarantaa perustuslain 19 § mukaista oikeutta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Liikkumisvapauden rajoittaminen (maantieteellinen kohdentaminen, liikkumisvapauden rajoittaminen)

Liikkumisvapautta ei tule rajoittaa kuin poikkeustapauksissa.

Ehdotuksen vaikutukset ihmiskaupan uhreihin

Ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen tulee resursoida riittävästi sekä parantaa ihmiskauppajärjestelmän saavutettavuutta.

Ilman huoltajaa olevien lasten edustajajärjestelmä

Edustajajärjestelmään ehdotetut muutokset, vastaanottolaki

Tilapäisen edustajan nimeämisen vaihe tulee olla mahdollisimman lyhyt ja varsinainen edustaja tulee nimetä mahdollisimman pian. Aikarajojen noudattaminen on kriittistä lapsen oikeusturvan ja psyykkisen hyvinvoinnin kannalta. Edustajan tulee saada riittävä koulutus. Myös tilapäisen edustajan tulee olla riittävästi koulutettu ja riippumaton, jotta lapsen etu toteutuu heti alusta lähtien. Kirkkohallitus korostaa, että lapsen näkemykset on otettava huomioon ja tiedot annettava lapselle ikätasoisesti ja ymmärrettävästi.

Edustajajärjestelmään ehdotetut muutokset, kotoutumislaki

Edustajalla tulee olla riittävä koulutus. Edustajalla ei tulisi olla liikaa edustettavia, jotta edustajan tehtävän laatu ei kärsi.

Terveydenhuoltolaki

Terveydenhuoltolakiin ehdotettu muutos

Koska esitetyt muutokset kaventavat tilapäistä suojelua saavien terveydenhuoltoa, on tärkeää varmistaa, ettei muutos heikennä haavoittuvassa asemassa olevien tosiasiallista pääsyä hoitoon. Kirkkohallitus kiittää ratkaisua pysyttää lapsen asema ennallaan.

Terveysthuoltopalvelujen siirtyminen kokonaan hyvinvointialueille voi viivästyttää hoitoon pääsyä, mutta vahvistaa yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuus ei kuitenkaan saa tarkoittaa tasapuolista heikennystä, vaan palvelujen saatavuus on turvattava riittävillä resursseilla. Perustuslain 19 §, joka turvaa riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut, koskee myös vastaanottojärjestelmän piirissä olevia.

Muut muutokset

Sellaiset muita muutoksia koskevat huomiot, jotka eivät liity edellä esitettyihin teemoihin

Koska lakiuudistus esittää nykyisen työtoiminnan ja kieliopetuksen lakkauttamista ja korvaamista velvoittavalla yhteiskuntakurssilla vastaanottokeskuksissa, Kirkkohallitus haluaa tuoda esille huolen muutoksen mahdollisista kielteisistä vaikutuksista kotoutumiseen, osallisuuteen ja arjen hyvinvointiin.

Esitystä koskevat muut huomiot

Koko esitystä koskevat yleiset huomiot

Kirkkohallitus painottaa, että turvallisuuden ja perusoikeuksien välillä tulee olla tasapaino. EU:n ja Suomen lainsäädäntöä toimeenpantaessa on varmistettava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen käytännössä, ei vain muodollisesti. Suomen maahanmuuttolainsäädännön heikentäminen muuttamalla sitä EU:n maahanmuuttopakettin vähimmäisvaatimusten mukaiseksi ei ole Kirkkohallituksen mielestä kohtuullista, vaikka se täyttäisikin nk. minimivaatimukset. Kirkkohallituksen näkökulmasta on keskeistä, että uudistukset toteutetaan tavalla, joka turvaa ihmisarvon, perus- ja ihmisoikeudet sekä haavoittuvassa asemassa olevien erityisen suojelun.

Saloranta Teija
Kirkkohallitus